

А Л Ь Б Е Р Т
С Т Е П А Н О В

СУР ШИНЕЛЯН
Р В Е З Ы Л Ы К

П О Ч Е Л А М У Т -
В Л А К

К Н И Г А М Л У К Ш О
М Л Р И Й
И З Д А Т Е Л Ь С Т В О
Й О Ш К А Р - О Л А * 1966

* * *

Ужатапыт ўдыр-влак шўм тангыштым,
Тангыштым салтакышке,
Шинчавўдым шовыч лукушко погат,
Корно вожышто
шем ўмылла шогат.

Тиде лийын война годем веле мо?!
Война годем веле
ойырлымаш неле мо?!
Тиде лийын,
тиде лийын мый денем:
Шогыш ўдыр, шортын шогыш воктенем.

Кодо тудо,
кодо шоген ўмылла.
Но сын-кунжым мый дечем ок ўмылтө
Ни торалык, вич йўдан да вич кечан,
Ни йўд омо, шўшпык омо кужытан.

Тудын лүмжым пүчкым гранит пырдыжыш.
Тудын шүмжым шүмышкем мый пыштышым.
Кö тушто
чын йöратымашым игылтеш?!
Уло тудо,
лийын да лиеш!

Ужаталыт ўдыр-влак шүм тагыштым
Да вучат,
Кужун вучат салтакыштым.
Но вучен шуктат:
Тўня вес семын савырна —
Корнывож йокрок шем ўмыл деч эрна.

ЭР

Тымык. Чон куандарыше тымык.
Ончыкылык пиалла йўла ўжара.
Мом ойлынеже тўнялан
тиде тымык?
Мом темлынеже тўнялан
ўжара?

Стартовый площадкым тошкалын ракета.
Кўдыньжö шыпак нера ош куэ.

Мом кычкыралнеже калыкклан
ош ракета?
Мом каласынеже калыкклан
ош куэ?

Нерыше ракетым орола рвезе воин:
Нерыше ракетым чеверта эр лупс.
Мом шона тиде
пондашдыме воин?
Мом шарныкта чевергалше эр лупс?

Ныжылгын-сылнын йöра изи шўдыр.
Ныжылге волгыдым почеш чевер эр.
Мом мужедеш Мландылан
изи шўдыр?
Мом пöлекла Мландылан
чевер эр?

Иктым гына,
иктым веле,
Тидым каласаш лиеш ик мут ден веле —
Тымык,
чон куандарыше тымык,
Калыкклан юж семын кўлшö тымык.

КАВА ОРОЛ-ВЛАК

Пөрдеш антенна-решетка.
Пөрдеш виян локатор.
Экраныште кавашыпак мала.
Шинчам корандыде,
онча экран салмашке оператор:
Шем курныжын
шем шонымашыжым тўня пала!

Локаторын шинчаже
тораште ужо цельым.
Секунда —
полк кынеле йол ўмба.
Секунда —
тымыкым кўдырчў йўк дене шелын,
Кава помышеш йомыч истребитель-влак.

Пуа локатор истребительлан чын курсым.
Ушанле вапшышке логале цель.
— Огоны! —
кава гыч керылт пуршышым
Ракета вашлие,
чон мутшым каласен,

Кеч тиде тунеммаш гына,
кеч модыт шонет войнала —
Струнала шупшылалтын кажне нерв.
Пыч ыште ик шинчам —
«тушман» шылеш коляла,
Йомдаре ик секундым —
сенгымашым кучен от керт.

Пөрдеш антенна-решетка.
Кидшўмла ниялта кавам локатор.
Зенитыш истребитель кўдыртен кўза.
Кў тушто темынеже
айдеме вўр дене логаржым?!
Совет салтак тўня ласкалыклан оза!

РАВНЕНИЙ — КЕЧЫШКЕ!

— Рота, равняйся! —
Йонгалте команда.
— Оа-айс! — ешарыш чодра.
Нылымше еглан он койжо манын,
Юж дене онгым шарем.
— Смир-ра-а!

Рота савырныш.

Корнышко лекте.

Иолжым строй налеш иктор.

Шошо эр, корным тынарже ит левыкте!

Курныж, яра степь ўмбалне ит пӧрд!

Мучко — шып.

Малыше ўмыр! —

Тыште,

мемнан гына тыште кыша.

Нӧлталте шыман,

«вўрангжым» кўрлын,

Йўдлан йолыштымо кече-шар.

Лекте,

йўлышӧ,

волгыдым почын,

Степным кормыж пундашке налаш.

Мые ончем тудым

погонан ваче гочын.

Равненийым — кечышке,

йолташ!

Кече — оза мемнан сандалыклан.

Кече — мландылан эн кугу вий.

Кече ок лий гын, калыклан

Шўлыш да илыш тўняште ок лий.

Равненийым — кечышке!

Кече тугай:

Чын служитла тудо калыклан.

Кажне салтакын шўмжӧ тыгай,

Кажне советский салтакын!

САЯН ГРАНИЦА

Тылзе марий кундемыште ошо.

Ошыжак огыл гын, той йӧре.

Тыште, Саян курыклаште, тожо

Тылзе ила, а тўсшӧ сирень.

Теве нӧлталтеш,

паровоз тыртыш кугыт,

Талинга шинчан йўд оза.

Кўзмалтын кия

Йымалныже курык,

Саян —

тўнгшӧ тўжем ихтиозавр.

Курык коклаш
опкелыде ишналтын
Кяхта, бурят ола.
Кяхта воктеч
эл граница шуйналтын,
Пүчкын Саяным,
пуа монголлан.

Йүд — тымык тугае;
Шүм — шкет вате вынерым кыра.
Тиде сирень йүдыш кайыш
Пограничный дозор-отряд.

Тыште кажне кушкыл,
кажне чонгаже
Руш мландыж дене
кугешнен ила.
Йывырта гын Эл,
йывыртен колта кажне,
Элын пайремже —
пайрем нунылан.

Тылзе йымачын,
сирень йүд кокла гыч

Элын границыже эрта.
Тамле омыж дене
Элем мала гын,
Тылзе ок мале,
ок мале салтак.

КАРАКУМ

Каракум кумдыкеш
кече коштеш йолын.
Кечыгут
пургайше ошмам вискала.
Каракум ошмаж дене историйыш толын,
Ошмаж дене шыриен,
тачат ила.

Мардеж тыште модын
ик курым vele мо! —
Түня сүретлалтын
верблюд туп гай.
Кö тиде ошмам илаш-колаш келын —
Канга шакал?

— Мо тугай вўд? —
Йод Каракум деч!
Когар шўлыш дене
умшат гыч пера.
А вет йоген
(ошман ўрдыжлу — кок веч)
Тайрала вожылшо
Аму-Дарья.

Илыш пуалтын
лукташ у мурым.
Помыжалте ошма айдеме йўкеш.
Пўйым пурлын,
ошмам пурын,
Айдеме кора пустыньым виеш.

Йў, ошма тенгыз,
тунем вўд деке!
Мланде лияш
тылат ынде жап.
Тышак шогалеш ужарге,
темын,
Хлопок пасу
лиеш ошо тышак.

А таче — кредалмаш.
Атака.
Ошма ишаш тырша вуйвустык пашам.
Но илыш вийым,
пиал чоңышо салтакым,
Кў, кунам иша?!

Каракум кумдыкеш
кече коштеш йолын.
Каракум
историйым ошмаж дене темен.
Уке, Каракум,
ужаргет тый,
Ушўт серла койын,
Ошем кает ломбыла,
кумылнам шуктен!

ТЕЛЕ — СТЕПЬЫШТЕ

Лум возын яра степьышке
мыскылтышлан веле:
Лек ече дене — пижат.
Тидым казах-влак маньит теле,
Теле манына межат.

Телым палем мый луманым,
мекш пургыжаным.

Йол йымалнет йүштө кече
кычыр-кочыр мура.

Аршын күкшыт лум.

Тиде ок сите,
лыве лумет ялым утыр ура.

Тыште поран уке.

Тыште «тўтан» маныт тудым.

Теве, шинча ончылнемак, урмыжеш.

Мо верч тынар тудо чот пуалта
чывыштыш лумым?

Мо верч вуйде куржталеш?

Кö пала,

степь йöрата дыр тынаре мардежым.

Кö пала,

кунам сур тўтанын ушыжо пура.

Кызыт динамик көршöкышкö лум темын.

Диктор пич каен.

Ойлаш төча, кокыра.

Шонго-влак маныт:

тыгай кечыште сай оза

үремыш ок лук пийжымат.

Тошто мутым,

тошто ойым,

тошто ой-печым

Лўддымын салтак-влак пужат.

Йўшыла орышо тўтан покшелне

Айык шога йол ўмбалныже

кокымшо пост.

Урмыжшо ир вийым шыдем дене шелын,

Кылым ушаш куржам,

шўлен пошт да пошт.

Тыршыже веле тўтан,

мыйым ок сене мландем гыч ўштылын:

Куштылго лум пырче гай огыл салтак!..

Теле толын степышке.

Тўтаным конден, йўштым.

Йўштö подешыже салтакым

шуарен шолта.

ТРЕВОГЫМ ВУЧЫМО ГОДЫМ

Полк — пружинышке шындыме курок.
Вот-вот тревога кычкырал колта.
Шокшынек пытартыш минутым перо
Кагазыш тулшол гай куплет дене опта.

Стих шочеш!
Кажне пунчал пыштыме корно
Тиде — вўргорно.
Тиде — вўргорно!
Шогалже тревога,
кынелже тревога,
орткыжō тревога —
Возеш ончыкем у стих,
шарен волгыдым.

А мо вара!
Мыланна вет ямдылыме корно.
Лавран ма, пургыжан ма, тиде вет — корно.
Писылыкым, вийым,
моштымашым тревога таптыже
да вочшо ончыланна, волгалтын!

Полк — пружинышке шындыме курок.
Полк савырнен
нōлталт кайшаш тулыш.
Когаргыше гильза там
нерышке пура.
Орткышын шыжалтеш кавашке рок.

Тревога!!!
Ылыже пайрем пōртла
пирамида.
Тревога!
Куржеш писе строй,
лупшен шўдō кидым.
Тапте салтакым, тревога,
туныкто, кожо —
Мōнгыш толмек-пōртылмек,
ўмырешыже кодшо тачысе корныжо!

«ИНТЕРНАЦИОНАЛ»

Илыш — кечын ончыко,
пенгыдын тошкалын.
Возеш у корно,

у ола шочеш.
Рвезе музкоманда,
той пучшым налын,
Эрат-касат у мурым тунемеш.

Маршым, вальсым, чардашым, фокстротым,
Рошткен, шыман, өрканенрак, вашкен.
Шуматкечын тудо куштыкта кум ротым,
Оласе ўдыр-влак ден ваш ыштен.

Таче — изарня.
Наряд гыч тольо тудо.
Канаш ыле — уке,
той пучым куча.
Төрштылыкта фокстротым,
нотым лудын-лудын,
Джаз семын пешак савыраш төча.

Кенета
той пуч гыч огыл,
кратер гыч пудештме гае —
Тўня, шогал! —
Толкынлен, руэн онгалтын кайыш
Партийный гимн — «Интернационал».

Чон пытен ойла чытамсыр тенор,
Маска гай йўкшө дене
кўдырталта бас...
Чонышко мый
джаз гай модышым ом теме,
Куатле семлан вер тушто лийшаш!

А гимн йонга
у муро дечын келгын,
Ача-влакемын неле корныштым ойла,
Моштена меат, кўлеш гын,
тулым-вўдым келын,
Сеңена, пижеш гын,
сут тушманым, нелым!..

Гимн йонга.
Шўм — ылышла йўла.

ИВАНКИНО

Кө пошкудетше? — йодыш
пўгыр егла ончылнем шога.
Пышта погоныш кидшым,
онча шинчашке чоткыдын.

Пошкудо мыйын икте —
канга шакал
Да степь мучашдыме —
фантазий чоло!

Пошкудем ыле шакал,
Ыле, да уке:
Эр шошым
пондашан пörъен-влак тольыч.
Палаткым шындышт.
Кергалтышт шокшым —
Тўнгале наступлений.
Кольыч?!

Степь савырныш пöрык
шем көргыж дене —
Тыгай кўлын сўрет!
Палатка олмеш пöрт-влак —
тыгае кўлын илиш!
Паша йўкеш,
чорикын магырен,
Айдеме шочо.
У верлан — у шўлыш!

Айдемым лўмдышт тыглайын —
Иван.

Кочажынат тыгаяк ыле лўмжō.
Шке мландыж дек коча
мочол лийын шўман,
Да мландыж верчынак
кулак обрез гыч
вулным налын шўмжō.

Йўла гын шўдыр икте,
олмешыже тўжем шочеш.
Кизаж дене Иван
кучаш тунемын волгыдым.
Степь помышеш
шочо айдеме почеш
тудын лўмжым нумалше у ял.
Чапет ит волто!

Иванкино ок волто чапшым:
ончал, могай шыдан
Куржеш комбайн деке,
шинчам той вўдшō дене мушкын.
Вашке Иванкино
куат пашажым иктешлен шында,

У кумыл дене тарвана умбаке,
степым кушкыжын.

Кӧ пошкудетше?—
йодыш вийнен шогале ончыкем.
Пошкудем — Иванкино,
пашаче калык!
... Кушкеш Иванкино,
у мурыж дене
куатле хорышко чакем.
Кугорныш такырта,
ир степыште кышажым налын.

КАПИТАНЫН ШИНЧАЖЕ

Капитанын шинчаже — кавалан родо.
Капитанын шинчаже — латшым ияш.
Могай ыле шкеже рвезыже годым?
Тревога гай писе?
Строй гай вияш?

Ойлат, Юл велчын,
Казань воктечын.

(Казань — пошкудем,
Юл — пиалем).

Кумда туням почын кугу энгер
кечын

Лийшаш капитанлан, палем.

А тудо йӱын,
шинчаж дене йӱын
Пароходым, мландым, кавам.
Нужна йоча жапше эртен паша йӱкын;
Пӱжвӱдым пагалаш туныктен ава.

Капитанын шинчаже ныжылге лирика.
Капитанын шинчаже — кугу шонымаш.
Капитан шинчажым ок волто ӱлыкӧ:
Кодшо сар туныктен тура ончаш!

Туныктен неле сар...
Латшым ияш каче,
Пурен тудо тулышко, тунемын йӱлаш.
Фашизмын пыжашыш — Берлиныш тошкалын,
Товатлыш эрыкым ӱмыр мучко саклаш.

Тачат сакла тудо
мландын ласкалыкшым:

Полигон гычын ротым казармыш вўда.
Чот нойыш кече,
«бой» эртыш талын,
«Тушманым почкыш» мемнан капитан.

Капитанын шинчаже латшым ияш веле,
Капитанын шинчаже мемнан пелен.
Тулан кенгежым, ий йолан телым
Онча салтакым,
 канде кавала чоннам куандарен.

ТЫЛЗЕ УДЫР

Салтак вургемым рвезылык чия
мотор лияшлан огыл —
Ача-влакнан чап корныштым шуяш
пуа салтак вургемым
шочмо Эл.
Шогале мемнан стройыш,
чемоданыш тўкылен гражданский погым,
Ош ўдыр, вожылалше,
Казах кундемышке тыгаяк лум вочмек.

Лум кийыш да тарваныш,
ончыктен айдемылан кышкалтше шинчавўдшым.
Салтак ешем ила тугак,
ош ўдырым
шўжарже семын шыматалын-туныктен.
Садер йўла ужаргын.
Шуматкече, ротым танцплощадкыш ўжын,
Шўжарже дене вучыдымын ваш ыштен.

Йоген эстрада гыч
шыма вўдтолкынла лўнгалтше танго.
Мо танго,
весе нерген кызыт мый каласынем:
Шоген мемнан шўжар,
ōрыктарен оласе «королеван» танжым,
Шоген мемнан ўдыр,
шоген да волгыжын,
тылзе ўдыр улмыжым палыде.

Тора салтакын мōнгō корныжо:
вет той тўсан казахак омыл тысе!
Но тылзе ўдырым мондем, манын ом керт.
Шинчаште — тылзе,
ўп толкынышто — тылзе,

ош платыште — тугаяк тылзе.
Умбачын ончо —
ўдыр огыл — эр!

Салтак вургемым рвезылык чия
мотор кояшлан огыл,
Сенген налме пиалым
тыныс вий дене эше чот йонгыдым ышташ!
Шога мемнан рын стройышто,
шифоньерыш петырал гражданский погым,
Ош ўдыр,
палыше тышакын веле
мундирын акшым раш.

ИҮР

Шокшо пеш.
Логар йўла.
Кушто вўд, дневальный?!
Лач пўжвўд.
А кўн йола?—
Кече вуй ўмбалне!

Тыртыш, палыме, тора —
Чот энда, ок чарне.
Степь шудат — ола куштыра,
Илыш йўк — ит чакне!

Степь — герой.
Степь — сусыр ег.
Шыдын онча кечым.
Степын йылмыже уке,
Салтакат ок кечкыж.

— Йўрым тыш!—
сўрвала степь.
— Йўрым!—
чон йодеш салтакын.
Пыл уке гын, мом ыштет!—
Вучо, шарналталын.

Вучен шуктышна. Сай пеш:
Йўр йўреш леп-леве.
Рота йўрышкў куржеш —
Теве!

Йўр куршта.
Салтак куршта.

Музык чапле кўдырчын.

Шорт, кава,

тыштат-туштат:

Шем ойгет пеш кўчык!

Мушкылто пургайше степь

Да ласкан шўлалтыш.

Мушкылто салтак, куштен,—

Весела ончалтыш.

Шудо угыч ылыжеш.

Степь — ракат:

аваже!

Смена сменяшке куржеш,

Вўд шыжалтеш даже

Йолиймачын.

Кас йырваш.

Шўдыр, айда чўчкō!

Чонлан сай, кунам кава

Кўлын шортеш чўчкыдын!

ШОШО КЫДАЛНЕ — ЯНВАРЬ

Апрельым тўнгден шынден чыгын:

Шошо кыдалне — январь!

Кидым пижергыш от чыке —

Йўштō кўзō гай яндар¹.

Шўвал — тротуарыш ошын

Ий чумырка возеш.

Игылтын чыгын шошым,

Шўлыш тўрген лектеш.

Йўштō пура казармыш,

Шўштō вошт йолыш шыға.

Мыйым ончен, йырем савырныш

Старшина.

Приказ — олтем конгашке.

Шокшым ыштем.

Шеме шога голландка —

Йошкартем!

¹) Я н д а р — чылт, йōршыи.

Голландка шўла уло кертмын.
Тул шўлыш йўштым иша.
Кө керте?
Мый кертым!—
Левыш вўдшат.

Чолт!—мый товарым шуышым.
Полт!—кап кўсле кылла вийна.
— Тендан приказда шуктымо,
Йолташ старшина!

Старшина ачала ончале.
Шокшын йолташ-влак малат.
Кече деч ончыч вуйым нөлталын,
Угычын — стройыш эрла.

Апрель — календарьыште,
игече — январь турасе,
Мыйын казармыште — кенез дек чак...
Чаплын шуктымо кажне приказлан
Эл деч салтакшылан — чап!

УП МАСТАР АРА

Кушто эше тыгайым муат,
кушто ужат?!
Чот келшымашым
салтак-влак ег деч огыт аре.
Симоновын карабинже гай ик оян улыт
марийжат, рушыжат,
Карабин семынак службыжым шукта Ара.

Руш улат ма тые,
марий але татар,
Пентгыде гынат вурс дечын келшымаш, —
эгыт утаре:
Кечын кушкеш рвезе ўп,
«границым пудырта».
Тунам мемнам утараш толеш Ара.

Ара — армянла «йолташ».
Кап пеленсе тувыр гай тыглай.
Тудо тўредмыже годым вашталтеш вучыдымын.
Шокшыжым кынервуй йотке кергалтен колта,
Вашкўзö шергашым парняшке чия —
кучо тудым!

— Мо кельша тылат?

«Ершик»?

«Польубокс»?

Чапле «канадкым» ыштен пуэм,

старшина деч от лўд гын...

Шем ончалтышыже лектеш чонет вошт,

Лопка шыргыжмашыже коеш

соқыр йўдым.

Маньым — «утарыше».

Тиде ок сите тудлан.

Ара поэмым воза

айдеме вуэш чаплын.

Чонжо поро пеш.

Мутланамыже ныжылге — весела.

А нерже —

тюрецкий сабля.

Икте шыргыжеш гын,

чонжо ласка весынат.

Шыргыж, Ара!

Молан ончет мыйым шўлыкын?

Ўдыр, манат, монден тыйым?

Лектын марлан, манат?!

Пешыжак ит ойгыро,

пешыжак ит шоно

Ўмбакет шўвалше шўкым!

Нал вашкўзетым:

ўпем шырпе деч кужу.

Нал вашкўзетым да кусно

йўратыме шкендын поэмыш!

Мый шўлыканым:

енг ойго гоным куаныме ок шу.

Но тиде — жаплан;

тўредме йўк угыч казармым темыш.

Кушто эше тыгайым муат,

кушто ужат?!

Чот келшымашым

салтак-влак енг деч огыт аре.

Симоновын карабинже гай ик оян улыт

марийжат, рушыжат.

Келшымаш семын пашажым шукта

ўп мастар Ара.

ГЕНЕРАЛ ТОЛЫН

Шошо ужар кидше дене
кажным эмратылын.
Шошо мо тиде —
йоратымашым вашлийме кас!
Таче мемнан деке
генерал толын,
Лўшкышō ужар тўсым сенген
йошкар лампас.

Сылнылыклан огыл
чал ўп авалтен вуйжым
покшымла.
Сылнылыклан огыл
шўргышкыжō возын
иземдыме тўжем курыкла да корем
Пуйто тиде коремла гоч
Колчакым руш мланде гыч поктымо,
Пуйто тиде курыклаште
Гитлерын пий армийже
колымашым мурен.

Рвезе салтак ешышке
шонго генерал толын.

Кече деч шылынна писте йымак.
Палыме,
йоратыме,
Тиде ончалтыш
ачамаынак ма?!

Йўкшō могае! —
ныжылгын кўрылтшō:
Шонгылык шкенжым
мешакысе вўржла палдара.
Тиде командир салтак ўмба
иктаж гана ўмырыштō
Шыдыжым луктын моштен мо вара?

Лийын мемнан гаяк рвезе,
пондашдыме.
Шокшо походный тулеш
ыштырым тыгак коштен.
Лачак нелылык лийын тунам
пундашдыме,
лачак рвезе кидыште тунам
керде куштен.

Шошо семын мемнан деке
генерал толын.

«Шөртнѐ шўдыр»
онгыштыжо кечыла шыргыжеш.
Юмо гына ашне, мемнам ынде
генерал лияш таратыме!
Тыште огыл гын,
«гражданкыште»
кажныже генерал лиеш!

ЙӨРАТЫШЫМ МЫЙ

Йөратышым мый тулыкеш кодшо ватым,
Шўмем гыч апшат пошла луктын куатым,

Мылам ойлышт: «Ўдыр тўняште уке мо?»
А мый вашешталым: «Вуем уло шкемын».

Мылам ойлышт: «Каче лўмнам ит койдаре».
А мый йөратен нигузе ом пыtare.

Ятлен ойлышт: «Але тангет колен огыл?»
Мыят шоналталым: «Шого-ян, шого!»

Шогальым да шкемын тўсем тўслен налым:
Иялан мо тудым тынар йөратальым?

Тынар йөратальым да йўкшышым мые.
О сусыр тый, сусыр, кертмет семын рые!¹⁾

Ег корным тошкен, ўдырѐн дене модым.
Салтакышке кайшым — ўдырѐн кодо.

Письмам иктым колтыш да весым колтале.
А кумшо ышат тол: мондыш Натале.

Но кумшо тольо: шкет вате деч ыле.
Туддеке чон йўштѐ эр покшымла шыле.

Арня вуеш серыш, а серыш тич шокшо.
Шкет илыме ок шу,
шкет илыме ок шу!

Ласка, кумылан, тулыкеш кодшо ватым
Кузе от йөрате,
кузе от йөрате!..

Отбой лиймек, кўпчыкым шокшын ёндалин,
Тыге мыланем каласкалыш Микале.

1) Р ы я ш — тёрланаш.

ЛЕГЫЛДЕМ МЫЙ, ЛЕГЫЛДЕМ

Белая бумага,
Чёрная печать.
Выходи-ка, Альберт,
Письмо получать».

Зоя шўжаремын серышыж гыч.

Шем печать да ош кагаз,
Шўдō коло мут.
Шўдō коло мут коклаште
Чонжым кычал му!

Толын тудо курыкла гоч,
Теле гочын — чон.
Эргыж дене шочмо мōнгō
Кутыра мочол.

Уло мыйын строй

Ой, ит ойгыро тынаре,
Шонго аваем.
Шинчавўд йōршан йўкет
Уто мыланем.

Уло мыйын кызыт строй,
Кўртньō чонан жап.
Рвезе пагытем тышак
Ок туржалт.

Армий лие мыланем
Чапле апшат пош:
Ешара мылам куатым
Эрташ илыш вошт.

Тый декет мый пōртылам —
Чал ўпан марий.
Но шўмем, но кумылем
Чал ўпан ок мий.

Легылдем мый, легылдем
Почтальон вашеш.
Кажне серыш пōртем дек
Корным вик вакшеш.

ШУДЫР-ВЛАК МУРАТ

Отбой лиймек,
уcтав почеш — кроватиыш.
Уcтав почеш — ош простыня йымак.
А мый, ораде,
простынетым — вачыш
Да кайыкла лышташ йымак йомам.

Казарма — шып.

Кудвече — шып.

Йыр — омо.

Кава ден коктын веле кодына

Ончен-ончен,

садер гычшат мый йомым;

Той шўдыр-влак дене улам уна.

Мыняре шўдыр тыште,

шўдыр-ўдыр!

Могай моторлык, келшымаш — ۆрат!

Ушналын хорышко кандалге йўдым,

Сандалыклан эн ныжылгын мурат.

А йўкышт — ох!—

яндар скрипка йўк гае.

Марий кўсле гае.

Кўсле дечат шыма.

Эй, Мланде,

колышт шўдыр мурым сайын;

Ший мурышто моткоч ушан шомак!

Шомак — йўлаш тулшолла, кече семын.

Шомак — торашке шўдырла йолгаш.

Шомак — шўм-чон гыч луктын паша семым,
Шке илышнажым утыр тўзаташ!

О, шўдыр муро!

Устав почеш — кроватиыш.

А мый, ораде,—

ший кава йымак.

Лектам эрлат,

кеч вурсышт, кеч шудалышт,

Лектам да шўдыр-влак коклаш йомам.

ГИТАРА

Марий яллан гармоньым пу!..

Шарнем: онгылашым пурла вачышке шындалын,

Гармоньым шупшкеда койышан Раман Валюк.

А кўн мастарже?

— Нурўмбалын!

Эртале жап — Валюк лие ватан.

Ик ўдыр — сўан дене тай-рай-рам,

молыштат чонгештышт ош йўксō гаяк.

Но лекте ик кастене музыклан шотан

Луки Гена, нумалын балалайкым.

Марий яллан гармоньым пу!
Гармончо лийым:
енгым она тарле!
Арня гычын ужалышым:
баян деч посна верым монь ом му.
Баян вет ялын кадыртыме онжо.
А гитара...

Гитарым музыклан ок шотло мемнан вел.
Гитарым кидышкыже налын огыл даже!..
Чывыштылеш шым кылым
кас кече гай чеве
Петя Закурдаев.

Мура гитара.
Чонышто мура!
Күлеш — чыганла колто,
модыкталын капым;
Күлеш — шарналте шочмо ялым,
олыкым, чодрам;
Күлеш — чарльстон тутанеш
эртаре яра жапым.

Айда, пералте, Петя,
кўчыкемже жап.

Той шыже семын толжо
чеве «дембель»¹.
Унала тыйым
марий ялышке ўжам.
Вуча садерыште
музыкантлан лукмо тентгыл.

Марий семым от пале?
Мо вара!
Ок лий лач шуктыде кодаш
приказым!
Ойла тек ялемлан
салтак илыш нерген
гитара йытыран,
Возен шында
ялемын шўм-чонешше
вашлийме касым.

* * *

Шылте, ит шылте — мылам
Чўчкидын толын перна:

1) Дембель — салтак-влак демобилизаций жа-
рым тыге маньт.

То писылык, волгенче йолан;
То воштылтыш, ош пўян;
То шонымаш, кугезе шўрган.

Таче мый весе улам:
Муро келшен чонемлан.
Кынелым эрдене — мурем.
Шогальым кечываллан — мурем.
Вашлийым касым — эше мурем.

Муро мо тиде? Уке.
Шўм тыге мыйын лўшкен.
Мурат привалыште, капым луш колтен;
Мурат асфальтыште, рошткен-рошткен;
Мурат леве йўдым, лывыла лывырген.

Мурылан таг гын салтак,
Келгын малат йоча-влак.
Малат шепкаште, тўрвым нулен;
Малат ава помышышто, шокшын шулен;
Малат кужу корнышто, тўням монден.

Корно салтакын — пўжвўд чыпча.
Шўмжў салтакын вурс печан.
— Налаш ий курыкым!—

кая да шукта.
— Сегаш ир толкыным!—
кая да шукта.
— Колаш Эл верчын!—
кая да шукта.

Элын онарже — салтак.
Элын пеледышыже — икшыве-влак.
Пеледыш — шольым, арава шўрган.
Пеледыш — эргыч, канде шинчан.
Пеледыш — ўдыр-влак, ўжара тўсан.

Таче мый весе улам:
Муро келшен чонемлан!
Муро — писылык, чарайолан,
Муро — воштылтыш, шыри пўан,
Муро — шонымаш, кугезе шўрган.

ШОЧМО ИЙЛМЕ

Лийын тиде лу ий ожно,
лу ий ожно лийын.
Пўрт пошкудо ватын
шыже идымла лўшкен.

Пөртыл толын мөнгыжө,
служитлен кум ийым,
Эргыже, йоратыме Мике.

Төр ваштареш — Пөтыр вате.
Пөтыр вате — купеч вате! —
Нимом тудо шотыш ок нал:
пошкудет-мочет,
Пидышан пүкенже гычын
огешат тарване,
Пычырик ик эргыжым
шинча темдымын ончен.

Эрге чот вашталтын:
палыдымын, маныт.
Кайыш курика гае,
пөртыльö — лүдат!
Но аваже
шочшыж деке эшеат шўмангын,
Шочмо эргым
нерже гына палдара гынат.

Эрге чот вашталтын.
Йүк кўжгемын — ўшкыж!
Йылмыже гын, йылмыже — азап!

(Чу, пошкудо-влак,
те чотшак ида лўшкө:
Пөртылшылан кутыралташ жап!)

— Здравсче, Метрин матыше!
Как живет твой Метри?..
А твой Марина,
Марпа кокай?..
Тый, мама, свой печку
рано пеш ит петыре:
Голова кружится,
кушая пока.

Лекте төр гычын Мике,
шындыш вате-влакым,
Кондымо калачыж дене
Йоча-влакым сийла..
Лийын тиде лу ий ожно,
лу ий ожно лачак.
Таче мый шкежат
салтак улам.

Йылмылан тунемше,
руш коклаште лийше,

Шочмо марий ял дечын
тора улам.
Кутырем рушла,
но шочмо йылме лишыл —
Кутырем рушла,
да шонкалем марла.

Шарналтем коклан мый
Пöтыр ватын эргыжым,
Шочмо-кушмо йылмым
мондышо Микем.
Ик арня гычын ег воштылтыш деч
теме шерже.
Кызытат ила, маныт,
марла окен.

«ДЕМБЕЛЬ»

Тўрлымат салтак ешем шонен луктеш.
Мыскара казарма мучко куржталеш.
Эрат-касат, эрат-касат казарма лишне
Шем пинеге мыскарала тўрштылеш.

Тўрлымат салтак ешем шонен луктеш.
«Дембель, Дембель!»—шем пинегым лўмдыпеш
А тудыжо, а тудыжо салтак шинчаште
Мом тынаре, мом тынаре кычалеш?

«Дембель, Дембелы!» —
мый пинегым ўжылдем.
«Дембель, Дембелы!»—
пунжо почеш ниялтем.
Онча — ончем,
ончем — онча,
Айдеме кидлан рат улмыжым
почшо дене палдарен.

«Дембель» — лўм пинегылан келша тыгае.
«Дембель» — тиде пагыт, мўнгыш йўршын кайме.
Йўреш нўрен, лумеш кылмен, ошмаш йўлен,
Неле служба эртыш — чонлан сает

Тўрлымат салтак ешем шонен луктеш.
Мыскара казарма мучко куржталеш.
Эрат-касат, эрат-касат кем гай шем Дембель,
Почшым рўзен, ужар поездым ўжеш.

ЧЕВЕРЛАСЫМЕ МУРО

Торасе ныжыл кечыже эр степым чеверта.
Чевер эр семын код чеверын, шокшо Казахстан!
Мом налым мые армий деч, мом пуышым

тудлан?

Мо пурыш рвезе чоныш мыйын рвезе курымлан?
Шагал мо лие малыдыме, омыдымо йӱд?!

Шагал мо йогыш, капым кочкын, шинчалан

пӱжвӱд?!

Ноялтын чот, но муро дене тудым поктенам,
Да мурылан шудалын вурс устав гай старшина.

О, муро! Тыйым чон гычын кожен ок керт

нимо:

Сар шӱшпыклан йолташ гын тудо, мый

винамат мо!

Кӱлеш гын, тышке муро дене угыч пӱртылам,

Шӱмем пуэм пӱлек семын ава гай Элемлан.

А кызытеш чеверын код, армейский илышем,

Поэзийыш утен каен мураш пешак вашкем.

1741

ВУЙЛЫМАШ

«Ужталыт ӱдыр-влак шӱм тагыштым...»	3
Эр	4
Кава орол-влак	6
Равнений — кечышке!	7
Саян граница	9
Каракум	11
Теле — степыште	13
Тревогым вучымо годым	16
«Интернационал»	17
Иванкино	19
Капитанын шинчаже	22
Тылзе ӱдыр	24
Йӱр	26
Шошо кыдалне — январь	29
Уп мастер Ара	31
Генерал толын	34
Йӱратышым мый	36
Легылдем мый, легылдем	38
Шӱдыр-влак мурат	39
Гитара	41
«Шылте, ит шылте»	43
Шочмо йылме	45
«Дембель»	48
Чеверласыме муро	50

194309
РК/145
ЛМЯ

Альберт Николаевич Степанов

Сур шинелян рвезылык. Почеламут-влак сборник. Кни-
гам лукшо марий издательство, 1966.
52 стр.

С (мар.)

Молодость в серой шинели

Стихи

На марийском языке

Редактор В. Х. Колумб. Художник-редактор
В. В. Вязников. Тех. редактор И. И. Стрельни-
ков. Корректор Е. Т. Садовина.

Сдано в набор 18/XII 1965 г. Подписано в печать
13/I 1966 г. Формат 84×108¹/₆₄. Физ. печ. л. 0,81. Учетно-
изд. л. 1,7. Тираж 1000. Заказ № 175. Э—00013. Цена 9 коп.
Бумага типографская № 2.

Марийское книжное издательство, г. Йошкар-Ола,
Карла Маркса, 43.

Республиканская типография Управления по печати при
Совете Министров Мар. АССР, г. Йошкар-Ола,
Комсомольская, 112.